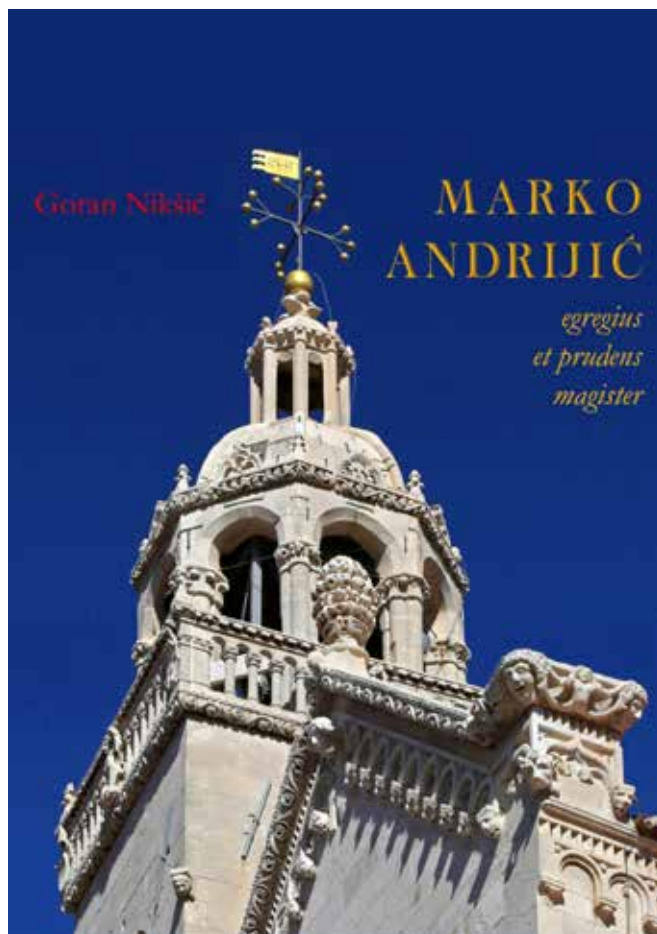

Josip Belamarić

Ars et labor. U pohvalu Marku Andrijiću, najboljem među korčulanskim majstorima

GORAN NIKŠIĆ, *Marko Andrijić, egregius et prudens magister*, Korčula: Grad Korčula – Gradska knjižnica Ivan Vidali, 2022., 360 str.

ISBN 978-953-7569-23-5

Knjiga je *summa* autorovih konzervatorskih istraživanja korčulanske graditeljske baštine koja je započeo prije ravno četrdeset godina, o čemu je objavio niz zapaženih znanstvenih članaka u Hrvatskoj i inozemstvu, posebno valorizirajući arhitektonski i kiparski opus Marka Andrijića, najvažnijeg korčulanskog klesara i graditelja 15. stoljeća. Njemu je svojedobno posvetio čitavu disertaciju, koju je obranio 2012. na zagrebačkom Filozofskom fakultetu.

Marko Andrijić odavno je, naravno, uveden u hrvatsku povijest umjetnosti kao autor lođe zvonika i ciborija nad glavnim oltarom korčulanske katedrale, ali i kao protomajstor javnih gradnji svojega doba u Korčuli, no čitav njegov opus stvarnu valorizaciju dobio je tek u Nikšićevim analizama i interpretacijama. On uvjerljivo dokazuje kako su spomenuta Andrijićeva djela u Korčuli stvarni apogej tadašnjega dalmatinskog, pa i europskog arhitektonskog projektiranja i kamenoklesarske vještine; otkriva niz dosad nepoznatih podataka o njegovu djelovanju; atribuirao mu više novih djela; argumentirano Marku Andrijiću pripisuje i autorstvo zaokruženog projekta modernizacije korčulanskoga fortifikacijskog sustava prema najsuvremenijim principima obrane. Sve etape Andrijićeva opusa Nikšić je detaljno proučio i ingeniozno interpretirao autopsijom konkretnih djela i skrupuloznim analiziranjem dostupne povijesno-arhivske građe.

Autor jednako pomnjivo razglaba i o Andrijićevu opusu ostvarenom u Dubrovniku i drugim jadranskim gradovima.

U nizu uravnoteženo pisanih poglavlja autor uspijeva uspostaviti potpunu i preciznu kronologiju Andrijićeva djelovanja, uz uvjerljivo tumačenje geneze njegovih stilskih odlika, odnosno utjecaja koje je njegovo djelo ostvarilo na ukupno renesansno graditeljstvo na hrvatskoj obali.

Među tolikim inovativnim prijedlozima iz ove knjige kao posebno sugestivan spomenut ću samo Nikšićeva razmatranja o povijesnim konstrukcijama kod kojih uočava međusobne utjecaje obrtničko-tehnoloških rješenja koje je glasoviti dalmatinski kamenoklesarski zanat, temeljen na kontinuiranom milenijskom djelovanju pravih dinastija klesara, preuzeo iz goleme produkcije lokalnih kalafata i tesara, drvorezbara. Ta općenita zapažanja pokazuju se najelokventnije baš na djelima Marka Andrijića, nadasve na lanterni korčulanskog zvonika, gdje se najjasnije čita prijenos tehnoloških rješenja iz tesarskog u kamenoklesarski zanat.

Riječ je dakle o iznimno važnoj monografiji koja prvi put pod jednim lukom – uvijek u širokom povijesnom, socijalnom i neposrednom urbanističkom kontekstu – razmatra opus jednog od istinskih protagonista dalmatinske renesansne arhitekture i kiparstva. Doprinos Nikšićeve knjige tim je jasniji kad imamo na umu da opusi nekoliko jednako važnih Andrijićevih suvremenika (Jurja Dalmatinca, Andrije Alešija, Nikole Firentinca, Paskoja Milićevića) još uvijek nisu monografski obrađeni, premda je obavljen golem posao na interpretiranju pojedinih aspekata njihova djelovanja. Ova knjiga imperativno, gotovo urgentno, upućuje na potrebu

da se obrade i ti opusi, svaki pod svojim zasebnim lukom, a sve da se ne bi dogodilo da uslijed tako sugestivne i uživljene Nikšićeve interpretacije Andrijićeva djela ispadne da je korčulanski majstor bio i najveći među spomenutima.

Knjige je pisana, rekosmo, na temelju autorovih dugogodišnjih izravnih istraživanja. Naime, osobno je vodio restauratorske projekte na korčulanskoj katedrali, dobivši na samom početku konzervatorske karijere povjerenje Davora Domančića (koji mu je bio istinski učitelj) da se prihvati projekta cjelovite obnove završnog dijela zvonika – prvog Andrijićeva remek-djela, koji je tu ostvario rješenje koje je postalo, kako je Nikšić pokazao, prototip za niz renesansnih i baroknih zvonika čiji je izgled umnogome odredio prepoznatljivi *skyline* nekoliko dalmatinskih gradova.

Poglavlje o korčulanskoj katedrali svojevrsna je knjiga u knjizi, s čitavim nizom originalnih zapažanja o razvoju njezina sklopa u tkivu grada. Zapravo, može se staviti uz osobito važnu knjigu „istoga žanra”, monografiju o šibenskoj katedrali Predraga Markovića (2012.).

Posebno je zanimljivo poglavlje o rekonstrukciji izvornog izgleda renesansnog ciborija što ga je Andrijić podignuo iznad glavnog oltara katedrale. Krajem 18. stoljeća četvrti, završni kat krova ciborija bio je uklonjen, pri čemu su neki dijelovi nestali. Istraživanja su pokazala znatne razlike u kvaliteti klesanja donjeg dijela ciborija i osmerostranog krova, koji je bio izrađen s brojnim nedovršenostima, preklesavanjima i pogreškama. Na temelju pedantnih traseoloških

analiza klesarskog alata i zapažanja promjena geometrije kamenih elemenata, ali i detaljnog razmatranja izvornog ugovora o gradnji, autor iznosi uvjerljiv zaključak da je donji dio ciborija izradio Marko Andrijić sa svojom radionicom, a gornji dio klesari koji očito nisu do kraja razumjeli njegov nacrt, ne shvaćajući posve zakonitosti prikazivanja projekcije kosih površina u skraćanju. Ipak, premda je gornji dio ciborija uslijed toga bio malo sužen i snižen, ukupna se proporcija nije bitno promijenila. Upravo dovršeni zahvat u kojemu je ciboriju vraćen izgled izvornog stanja prije baroknog preinačivanja, budućnost će, uvjereni smo, ocijeniti međašem hrvatske konzervatorsko-restauratorske teorije i prakse. Nikšićevim je „čitanjem” ciborija korčulanskoj katedrali, jednoj od najvažnijih kasnosrednjovjekovnih i renesansnih građevina hrvatske sakralne baštine, vraćen jedan od najvažnijih distinktivnih spomeničkih i liturgijskih znakova; nakon više od dva stoljeća ponovno je uspostavljena cjelina tog možda najvažnijeg Andrijićeva djela.

Knjiga je dakle uzorna znanstveno-kritička rasprava o razgranatom graditeljskom, arhitektonskom i skulpturalnom opusu Marka Andrijića u zavičaju, na dalmatinskoj obali i u Italiji. Niz arhivskih isprava koje su dosad bile djelomično citirane ili samo registirane ovdje se donose *in extenso*, a neke ranije nisu bile objavljene. Autoru su poslužili i da skicira neki budući rječnik kamenoklesarskih i arhitektonskih pojmova kojim su se u to doba služili domaći majstori. Čitatelj će se sigurno zadržati i na brojnim pasusima u kojima se

opisuju izvanredna svojstva korčulanskog kamena, način funkcioniranja kamenoloma i kamenarskih radionica, odnosno kako se uspostavljala višestoljetna tradicija kamenarstva na otoku. Nikšić majstorski prepliće razmatranja o okvirima Andrijićeva stila i konkretna zapažanja o „tijelu” arhitekture i tehničkih problema s kojima se suočavao rabeći kamen često do krajnjih granica naprezanja.

Donosi se iscrpan kronološki slijed najvažnijih događaja iz korčulanske, ali i regionalne povijesti Korčule relevantnih za temu. Jer knjiga je, koliko portret Marka Andrijića, u istoj mjeri i uvjerljiv zaokruženi portret Korčule toga doba.

Valja istaknuti da je autor sam prelomio knjigu, koja i u tom aspektu pokazuje uolikoj mjeri je pažljivo strukturirana. Posebnu vrijednost donose brojni analitički crteži, izvorni nacrti i planovi, stare i nove vedute te izvanredne fotografije. Autorove fotografije odlikuje točno birano svjetlo na motivima, pokazujući najbolje u koliko je navrata stajao pred njima. Izvanredne su pak one koje je načinio Živko Bačić. On je svojim slikama arhivirao gotovo cjelokupni umjetnički inventar spomeničke baštine na hrvatskoj obali, od Dubrovnika do Poreča. Neke od tih fotografija postale su inkunabule starije hrvatske umjetnosti, kao prvorazredni konzervatorski dokumenti, čak i kao svojevrsne studije pojedinih umjetnina koje je svojom fotografijom – kao ovdje – znao karakterizirati jednako prodorno kao pero njegova kolege konzervatora s kojim je svakodnevno surađivao. Čitav taj raznovrsni ilustrativni aparat knjige praćen je izvrsnim

legendama. Znalac bi sve bitne teze knjige mogao razumjeti i bez čitanja glavnog teksta.

Knjiga je pisana lako prepoznatljivim autorovim stilom – on je splitski klasičar u klasičnom pojmu te riječi – koji se prije svega odlikuje sposobnošću da komplicirano učini jednostavnim, da ono što je njemu postalo jasno ispriča na jasan i koncizan način širokoj publici. Uz iznimnu zanimljivost materije koju knjiga iznosi, to će biti jamstvo da će privući i šire čitateljstvo. ✕